

Литература

[1] Dimock, Michael. (2019) Defining generations: Where Millennials end and Generation Z begins. Fact Tank – Our Lives in Numbers, January 17.

[2] Сартори, Дж. (1992) Теория на демокрацията, т. I. С., Център за изследване на демокрацията, с. 182. [Sartori, Dzh. (1992) Teoria na demokratiyata, t. I. S., Tsentar za izsledvane na demokratiyata, p. 182].

[3] <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=>, отворен на 22.02.2019 г./21.32 ч. [otvoren na 22.02.2019 g./21.32 ch.].

[4] <https://www.theatlantic.com/education/archive/2016/07/eliminating-the-lecture/491135/> отворен на 25.08.21 в 20:52 ч. [otvoren na 25.08.21 v 20:52 ch.].

[5] Science, technology, engineering and mathematics. <https://www.ed.gov/stem>.

TRADITION, MODERNITY AND ECCENTRICITY IN UNIVERSITY TEACHING

Lyudmil Georgiev

Abstract: The report examines the historically changing mission of the university institution, the evolution of the student-teacher relationship and the related generational compliance in higher education. as a rarely used teaching method and a means to increase the receptivity of what is taught.

Key words: generational compliance, university technologies, teaching methods, oral, written and image culture, university communication and community, associative thinking, eccentric teaching.

ОБРАТНАТА ВРЪЗКА ОТ ПРЕПОДАВАТЕЛИ И СТУДЕНТИ ЗА ПРОЦЕСА НА ОБУЧЕНИЕ В ПАНДЕМИЧНА СИТУАЦИЯ

Гл. ас. д-р Христо Чукурлиев,
Нов български университет“

Семестрите след 13 март 2020 г. преминаха под знака на ограничения и трансформация в университетското преподаване такова, каквото го познавахме. Изследването на обратната връзка от двете страни в този процес – студентите и преподавателите – отговаря на много въпроси, но и задава нови. Този текст представя обобщени данни от анкетите и ги коментира в по-широкия контекст на понятия като икономика на знанието, дигитално неравенство, професии на бъдещето, поколения Y и Z. В него са отразени и някои виждания на автора за пътя, по който дигиталната трансформация на висшето образование трябва да продължи.

Пандемията от Ковид-19 предизвика разбъркване в много сфери от човешкия живот, но заедно с това извади на бял свят скрити проблеми и направи възможни практики и действия, които преди биха били немислими.

Непрекъснатата комуникация и обратната

връзка са ключови за успешно справяне с кризисна ситуация като пандемичната. Въпреки че кризата не е приключила и ни изправя пред нови предизвикателства, можем да обобщим опита дотук на НБУ, като представим комуникационната стратегия, но акцентираме върху анкетните проучвания със студентите и преподавателите за удовлетвореността им от учебния процес в условията на ограничения. Ще разгледаме възможностите, които платформата за електронно обучение (ЕО) даде, но и въпросите, които ползването ѝ отвори. Това са въпроси за философията на методиката на преподаване, след като приключи пандемията от Ковид-19 и са свързани с новата дигитална реалност.

Комуникационната стратегия включи няколко от всички възможни канали:

• На страницата на сайта на Нов български университет (НБУ) се създаде нов блок Covid19 с актуална информация по тема, но и с

архив, за да може да се проследи във времето активността на НБУ по различни дейности и събития, засягащи темата; особено важната и актуална информация се помества като акцент допълнително в слайдера и като водеща новина на първа страница.

- Изпращането на поместената на сайта информация чрез **мейлинг листата**, макар и старомоден, се доказва като един от най-ефективните канали за осведомяване на общността за особено важни новини.

- **В информационния панел на платформата за ЕО** на университета – Мудъл(Moodle) НБУ, се дублира информацията от първите два канала.

- На сайта на НБУ в платформата за ЕО и с еднократни писма в началото на семестрите студентите са информирани за непрекъснато достъпната и обработваща се **анкетна форма** за сигнали, въпроси и оплаквания.

- **В интерфейсите за студенти и преподаватели на интегрираната информационна система (ИИС)** – е-студент и е-преподавател, се публикува важна административна информация за промените, които настъпиха в учебния процес и новите функционалности на системата, които ги обслужват.

- Профилите на университета в **социалните медии**: Инстаграм, Фейсбук и Ютюб се използват както за съобщения, така и за нови по характер инициативи като „Домашен университет“, кампании с елемент на емоционална подкрепа за затворените в домовете си хора.

- Създаденият за присъствено провеждане **преподавателски форум** „Как (да) преподаваме?!“ се трансформира онлайн в „Преподавателско кафене“, където с преподавателите се обсъждат промените и предизвикателствата.

- **Редовните анкети** сред студентите се съобразиха с променената ситуация и изследваха актуални въпроси от синхронното или напълно електронно обучение; към тях се добавиха и анкети сред преподавателите.

Настоящият текст цели да анализира предварително информацията от последния канал – тази от анкетите сред студентите и преподавателите на НБУ по време на трите преминали до сега семестъра. Натрупаните данни са големи по обем и се отнасят до лонгитудно изследване, чийто коментар следва да бъде обект на по-сериозен и задълбочен коментар, за който обемът на тази статия е недостатъчен.

Анкетните проучвания съдържат затворени и отворени въпроси. По-долу ще представим частични и обобщени данни от затворените въпроси. Този количествен анализ ще ни позволи да маркираме основните проблеми. Качествено изследване на отворените въпроси може да бъде направено след приключване на извънредното положение.

С преподавателите бяха проведени две проучвания за удовлетвореността им от електронното обучение и нуждата от съдействие.

От началото на пандемията през март 2020 г. със студентите бяха проведени три редовни анкетни проучвания, съответно по едно в края на всеки от трите семестъра – пролет 2020, есен 2020, пролет 2021. Извънредно проучване в края на пролетния семестър 2021 г. изследва нагласите за връщане на студентите.

Обратната връзка в проценти

1. Преподаватели

1.1. Провеждане на обучението и материали:

- 96% от преподавателите¹ посочват, че са адаптирали учебните материали за електронно обучение в платформата на НБУ.

- 77% са провеждали обучението през платформата на НБУ – Мудъл, 20% са ползвали Зуум (Zoom), 14 % са ползвали друга платформа.

1.2. Комуникация:

- 94% от преподавателите са ползвали мейли за кореспонденция. 28% са използвали някой от популярните приложения за размяна на съобщения (Месинджър, Вайбър, Уотсърп и др.).

1.3. Впечатление на преподавателите от сравняването на студентите с новата ситуация:

- 25% от студентите са се справили по-добре онлайн, отколкото онсайт – този резултат кореспондира с данни от друг въпрос, според който с 20% се е повишило присъствието в онлайн обучението на някои студенти спрямо предходната ситуация.

- 64% от студентите не са имали проблеми, съответно за 60% от студентите се е запазила честотата на присъствие.

- 11% от студентите са срещали трудности и с 14% е намаляло присъствието.

1.4. Какви трудности срещат преподавателите:

- 98% от тях заявяват, че са срещнали технически затруднения, само 1,33% посочват методически.

2. Студенти

След пролетен семестър 2020

2.1. Оценката за сравняването на преподавателите

¹ В анкетата са се включили 226 преподаватели от 928.

лите е:

- 95% от преподавателите² са се справили с предизвикателството и са адаптирали успешно своите учебни материали, заедно с това са използвали онлайн комуникация. 5% не са се справили с адаптирането и не са ползвали електронни канали за комуникация. 84% от преподавателите са използвали успешно новите канали за комуникация, а 8% не са го правили въобще или в недостатъчна степен.

2.2. Как студентите оценяват своето представяне:

- 76% заявяват, че са се справили без проблеми, но за 13% ситуацията е била трудна и не са се справили.

2.3. Имат ли условия студентите:

- 65% от тях заявяват, че имат условия за участие в онлайн обучение, 28% срещат трудности, но преодолими, а 6% заявяват, че нямат условия.

След есенен семестър 2020

Данните след втория семестър в извънредно положение и с ограничителни мерки се различават с тези от предишния с 1 – 2%. Средната оценка за удовлетвореността на студентите от курсовете им е много добър 5,38, а от преподавателите 5,48. Студентите посочват отново, че 5% от преподавателите не са се справили с провеждането на обучението и комуникацията.

След пролетен семестър 2021

Средната оценка на студентите за курс след този семестър е много добър 5,40, а за преподавател много добър 5,49. Покачването с една стотна на двата резултата се дължи на по-големия брой попълнени анкети. След този трети семестър, проведен в ситуация на ограничения, студентите посочват, че все още 4% от преподавателите не са компетентни да водят онлайн обучение, а 15% са адаптирали частично или недостатъчно своите учебни материали.

На въпрос каква е според тях най-успешната форма на обучение, 24% посочват, че това е присъствената форма, за 50% това е електронното обучение, а за 26% смесената между двете.

Социологическа срещу действителна реалност

Според споделените данни изглежда, че резкият преход от обучение в реална среда към такава в електронна се е случил успешно и за двете страни. Варират процентите за отделните компоненти, но прави впечатление, че и двете страни в обучителния процес във висока или много висока

степен оценяват както своето представяне, така и на другия като успешно. Тези данни щяха да са изключително радостни и този текст би следвало да приключи тук, ако не беше всичко онова, което остава извън полето на статистиката. Като организатор и модератор на голяма част от сбирките на преподавателския форум в НБУ „Как (да) преподаваме?!“, авторът на тази статия е разговарял с над 100 свои колеги. Много малка част от тях потвърждават описаната статистически ситуация. Всеки един читател, който е и преподавател, знае от своя личен опит, че и двете страни са изправени пред предизвикателства, с които ще се наложи да се справят след края на извънредното положение, свързано с Ковид-19.

Високите нива на одобрение във всички аспекти на анкетите показват, че и двете страни се отнасят с разбиране и добро намерение към новата ситуация. Въпросът е дали освен в числата и процентите мнението им съвпада и в действителността. Данните от няколко качествени проучвания със социологически интервюта предстои да бъдат обобщени и анализирани. Те се провеждат само сред преподавателите и този дефицит следва да бъде преодолян с подобни проучвания и със студентите – особено тези от поколенията Z и Y.

Високият процент студенти, които посочват, че за тях онлайн обучението е по-успешният модел, е червена лампа, която светва и всъщност осветява действителната реалност, в която преподавателите не успяват да убедят учениците си в необходимостта от жив контакт, от време, прекарано в реална среда и организирано като диалогично общуване между две свързани една с друга страни. Представете си семейство, което пребивава в едно физическо пространство само за изпълнението на ритуалите от бита, които предполагат заедност. Това е жива картина, в която цветовете и контурите постепенно избледняват и изчезват. Нямаме основание да вярваме, че и самата картина като цялост няма да изчезне в един момент.

В мисленето на много от младите хора по-възрастните, включително техните преподаватели, сме „спрели хора“. Доста горчива констатация, която кореспондира с онези 1,33% от преподавателите, които признават, че имат методически трудности в провеждането на електронно обучение. Овладяването на новите средства за обучение, които ни предоставя дигиталната революция и към които 98% от преподавателите заявяват, че имат технически трудности, показва, че става въпрос за успешно калкиране на процеса

² В анкетата са участвали 8075 студенти от 9336.

на обучение от присъствен в електронен. Неговата трансформация е буквална, а не съдържателна. Не става въпрос за иновативност, а за адаптация. Осъзнаването, че ученето през целия живот е качество, което предопределя успеха в изпълнението на социалните и икономическите роли, трябва да стане по-дълбоко. Започна все по-често да се говори за обърната класна стая като нов метод за преподаване, но не е само този модел. Има и други, повечето от тях все още неоткрити.

Една от големите опасности, която крие в себе си електронното обучение, е свързана с трансформацията на ролята на преподавателя от носител на информацията в медиатор между студентите и нея, а оттам и генератор на знанието. Днешните студенти нямат онези затруднения, които са имали предишните поколения в търсенето и намирането на информация – тя е пред тях, на един клик разстояние. Но този клик разстояние е изпълнен с рискове и опасности, с фалшиви новини, постистина и тъкмо там трябва да се появи преподавателят със своя авторитет, умения и мисия. Все по-често чуваме, че тази трансформация в ролята на преподавателя се разбира и споделя от преподавателите. Този процес на преосмисляне на ролята и отговорността на преподавателите с развитието си би трябвало да намали усещането, че новите студенти са по-неумели и по-повърхностни.

Когато очакванията на две страни – партньори в даден процес се разминат, най-лесният изход е отдръпването със съдържано разочарование. Това и не се случва, ако четем статистиката, и се случва, ако гледаме в очите студентите си. Преподавателите съобщават за неспособността на младите хора от поколенията Z и Y да се съсредоточават за дълго време, да вникват в сложен текст и да го анализират. Това не е изненада в контекста на информационния порой, който дигиталната реалност излива в лицата ни през медиите за масова комуникация, през социалните медии и приложенията в мобилните ни устройства. Какво би станало обаче, ако преподавателите положат усилие и трансформират информацията, която предават според формата на социалните медии, които ползват обучаемите им? Какво би станало ако тези трансформирани парчета информация не са цялата информация, а само най-интригуваща част от нея, която да привлече вниманието и да събуди любопитството? Специфичният формат, в който новите поколения получават и създават информация, има няколко характеристики – той е кратък, движи се и звучи, той е кратко видео или

сбор от няколко мини видеа. Публикуването му става на принципа на подлистника във вестника от XIX или началото на XX век, в който авторът не публикува целия си роман наведнъж, а глава по-глава, седмица след седмица. Накрая всеки, който е бил погълнат, може да си купи цялата книга, а авторът има свободата, изследвайки реакциите, да променя предстоящото съдържание.

Преподавателят не бива да остава сам в изпълнението на тази трансформация. Нелогично е да си представяме, че той е нечовек и има свръхвъзможности. В изготвянето ѝ той може да потърси сътрудници тъкмо там, където е най-логично и най-малко вероятно – сред самите обучаеми. И тук отново излиза на преден план моделът на обърната класна стая, която оставя обучаемия сам с учебното съдържание, а на сцената изкарва преподавателя, тогава, когато то трябва да бъде пресъздадено и демонстрирано като знание и умение. В трансформацията на знанието в умение обаче се явява и още един участник в този дует, който настоява той да се преформатира в трио – онзи, който ще те наеме и ще ти стане работодател.

От години слушаме и четем, че бизнесът не намира кадри, че университетите не подготвят студентите за реалния пазар на труда. Приемам този упрек, но отчасти. Университетите не са техникуми, не са места за подготовка на професионални кадри – има специализирани висши училища, които извършват тази дейност. В един момент трябва да спрем и да осъзнаем, че дигиталните технологии ще създават нови и нови професии, с темпове, на които подготвянето на учебни програми не може да удържи. Затова трябва да се запитаме дали дефицитът, който бизнесът посочва, е за професионалисти или за адекватно образование на средата и нейните характеристики млади хора.

Нека погледнем сега към негативните резултати – към онези 4–5% от преподавателите, които не са се справили с предизвикателствата на електронното обучение или към онези 5, 6, 8, 13% от студентите, които не са получили, което са очаквали, не са се справили и нямат условия да се възползват от електронното обучение. Трябва да свикнем с тази група и с термина дигитално неравенство, но и трябва да се стремим през обяснението на философията на новата икономика на знанието, че не бива да спира стремежът ни да се променим. Тези по-мрачни данни отварят път към предизвикателства и въпроси, които не сме засягали до тук.

Предизвикателства и въпроси

Отворена веднъж кутията на Пандора, тя не бива да се затваря, както се случва в мита, защото надеждата ще остане на дъното. Пуснат веднъж от бутилката „Духът“, не бива да опитваме да бъде набутан обратно вътре, а използван за нови, светли дела. Призванието да преподаваш е призвание да си вечно млад, като се променяш обратно на природните закони, подмладявайки се чрез тези, които стоят пред теб, защото те винаги са на 19 или 22, макар че твоята възраст расте. Трябва да успеем да убедим първо себе си, после и студентите си, че мъдростта и младостта имат пресечна точка и тя е тъкмо университетът. Извънредното положение и променящите се условия за преподаване ни предизвикаха и продължават, но ни правят реални съвременници на XXI-я век, в който живеем и в който динамиката и промяната са основни характеристики.

С първото такова предизвикателство социологията ни казва, че сме се справили – успешно сме преминали към електронно обучение и общуване тогава, когато обстоятелствата са го изисквали. Сега предстои да се справим със следващото – как да се върнем към нормалността, която ще бъде обаче нова нормалност. Постигнатото трябва да се осмисли и онова, което се е случило успешно онлайн, трябва да остане такова, въпросът е как да изпълним със съдържание връщането към присъствено обучение. Какъв да бъде дизайн-

нът на новото преподаване е онзи качествен процес на трансформация, който не случил се при първия преход от присъствено към електронно да не се повтори в обратния път. Разработването на дистанционни програми вече може да обхване научни направления, за които това беше немислимо преди появата на пандемията.

Преподавателят медиатор между информацията и студентите трябва да се превърне в ексцентричен артист, който умее да провокира и изненадва, без това да е самоцел. На някои от нас това им е вродено, други ще трябва да се научим как да го правим, опирайки се на опита, на който ни учат студентите. Студентите ни имат различно от нашето съзнание. Онези 76% от студентите, които по един или друг начин посочват електронното като предпочитана форма на обучение, не казват всъщност, че то трябва да бъде само такава, а по-скоро, че трябва да ползва изразния език на дигиталното.

Изложените данни, както личи в техния коментар, отварят повече въпроси, отколкото отговарят на такива. Отговорите са в комуникацията, в обмяната на информация и в диалога между културите на поколенията на преподавателите и техните студенти, за да продължим да се разбираме, говорейки на един и същ език в пряк и преносен смисъл.

FEEDBACK FROM FACULTY AND STUDENTS ON THE LEARNING PROCESS IN A PANDEMIC SITUATION Hristo Chukurliiev

Abstract: The semesters after March 13, 2020 passed under the sign of limitations and transformation in university teaching as we knew it. The study of feedback from both parties in this process – students and teachers – answers many questions, but also asks new ones. This text presents summary data from the surveys and comments on them in the broader context of concepts such as knowledge economy, digital inequality, professions of the future, generations Y and Z. It also reflects some views of the author on the way the digital transformation of higher education must continue.

Key words: survey, feedback, knowledge economy, flipped classroom, digital inequality, generation Y and Z, digital transformation, higher education, teaching

КУЛТУРНИ АСПЕКТИ НА МУЛТИКУЛТУРНАТА КОМУНИКАЦИЯ В УНИВЕРСИТЕТСКА СРЕДА

Мария Нейкова,
Нов български университет

Съвременният живот поднася промени от всякакъв характер на хората, където и да се намират, на каквато и възраст да са, без значение в каква професионална сфера се изявяват. Междукултурната комуникация играе все по-важна роля в най-разнообразни аспекти на ежедневието, работ-

ните и учебните дейности. Тя включва културното взаимодействие, непосредствените контакти между хората, като същевременно се влияе и от „стереотипни представи, националния манталитет и народопсихология“ [1]. Например един от сложните символи при междукултурната комуникация